

Archeologisch onderzoek gemeente Gemert-Bakel, De Mortel - Vraant en Bakel - Soersel

Ontginningen en ruilverkavelingen
in een moestuincomplex en een akkergebied

Rapportage inventariserend veldonderzoek -
proefsleuven

Theo de Jong en Leonie Korthorst

rapport **32**

Archeologisch onderzoek gemeente Gemert-Bakel, De Mortel - Vraant en Bakel - Soersel

Ontginningen en ruilverkavelingen in
een moestuincomplex en een akkergebied

Rapportage inventariserend veldonderzoek -
proefsleuven

Theo de Jong en Leonie Korthorst

April en oktober 2008

Auteur Theo de Jong en Leonie Korthorst

Redactie Leonie Korthorst

Afbeeldingen Theo de Jong, Leonie Korthorst (afwerking), Jos van Schijndel (Heemkundekring de Kommanderij Gemert), Arie van Lankveld (gemeente Gemert-Bakel), Topografische Dienst (Emmen), www.DeWoonomgeving.nl

Naam vindplaats De Mortel (Vraant) en Bakel (Soersel)

Gemeente Gemert-Bakel

Projectcodes GB-VR-06 en GB-SO-06

Centrumcoördinaten terreinen

Vraant 177.400 / 394.270

Soersel 180.420 / 390.230

Periode veldwerk 16 januari 2006 (Vraant), 19 en 23 januari 2006 (Soersel)

Opdrachtgever gemeente Gemert-Bakel

Uitvoerder Bureau Archeologie gemeente Eindhoven

Projectleider Theo de Jong

Seniorarcheoloog Janneke Bosman

Bevoegde overheid gemeente Gemert-Bakel

Bewaarplaats vondsten en documentatie provinciaal depot, provincie Noord-Brabant

OM-nummer Vraant 31716 en Soersel 31718

Opmaak Ster design BNO (Eindhoven)

Oplage 100 stuks

ISSN 1570-5943

© Bureau Archeologie Eindhoven, 2009

Postbus 2358

5600 CJ Eindhoven

Telefoon 040 - 238 65 84

e-mail: archeologie@eindhoven.nl

www.archeologie.eindhoven.nl

Inhoud

Samenvatting	5	
Deel 1	De Mortel - Vraant	
1.1	Inleiding	7
1.2	Ligging opgravingsterrein	9
1.3	Historische gegevens	11
1.4	De opgraving	13
	1.4.1 Methode	13
	1.4.2 Sporen en vondsten	13
1.5	Conclusie en aanbeveling	15
Deel 2	Bakel - Soersel	
2.1	Inleiding	17
2.2	Ligging opgravingsterrein	19
2.3	Historische gegevens	21
2.4	De opgraving	23
	2.4.1 Methode	23
	2.4.2 Grondsporen	24
	2.4.3 Veldverkenningen	25
2.5	Conclusie en aanbeveling	27
Literatuur	28	
Bijlagen		
1	Afbeeldingenlijst	28
2	Sporenljst	29
3	Vondsteninventarislijst	30
4	Tekeningenlijst	31
5	Medewerkerslijst	31

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Gemert-Bakel is in januari 2006 een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op twee terreinen gelegen in De Mortel (Vraant) en Bakel (Soersel). Het archeologisch onderzoek bestond uit het graven van proefsleuven en had als doel een archeologische waardering uit te kunnen spreken voor beide terreinen. Tegelijkertijd zouden eventuele sporen van menselijke activiteiten uit het verleden hierbij worden geregistreerd en veiliggesteld. Het veldonderzoek vond plaats, voorafgaande aan nieuwbouw op beide terreinen. In dit rapport worden de resultaten van het inventariserend veldonderzoek van deze twee terreinen achtereenvolgens weergegeven in deel 1 en deel 2.

Op het voormalige moestuinencomplex De Vraant in De Mortel werd één proefsleuf gegraven. Onder een dikke humeuze akkerlaag werd een sterk ijzerhoudende dekzandbodem aangetroffen. Een groot gedeelte van het terrein (ruim 2/3 deel van het opgravingsvlak in de proefput) was gedurende de late middeleeuwen in banen ontgonnen. Bij de opgraving was dit herkenbaar aan de donkerbruine humeuze vulling van de spitsporen die contrasteerden met het natuurlijke geelbruine dekzand. Gedurende de ontginningen stonden er op dit terrein enkele bomen, die bij het ontginnen bleven staan. In de proefput werden geen aanwijzingen gevonden voor bewoning op dit terrein voorafgaand aan de ontginningen. Bij het uitgraven van de proefput werden geen archeologische vondsten (meestal scherven van aardewerk potten) aangetroffen. Mogelijk is het gebied eeuwen-

lang onbewoond gebleven, omdat het nabij de Peelrandbreuk ligt, waar door kwelwater natte wijstgronden liggen. De Peelrandbreuk ligt ongeveer 200 meter westelijk van het plangebied. De ontginning van dit terrein vond vermoedelijk plaats in de late middeleeuwen (15e of begin 16e eeuw).

Op de weilanden en de maïsakker in het plangebied Soersel in Bakel zijn vier proefsleuven gegraven. De vier sleuven liggen voor het grootste deel in een natte bodem met een leemrijke ondergrond. Uit de resultaten van het proefsleuven onderzoek is geen bewijs gevonden voor vroegere bewoning op deze gronden. Wel is er vermoedelijk in het verleden in dit gebied leem gewonnen. De proefsleuven 3 en 4 liggen iets meer noordelijk tegen de doorgaande weg Roessel aan. In de noordelijke helft van deze twee proefsleuven ligt een hoger gelegen dekzandpakket. Dit pakket is in principe geschikt voor bewoning (in de (pre-)historie). Ook tegenwoordig staan er nog enkele boerderijen verspreid over het gebied. Deze boerderijen (of hun voorgangers) staan ook al op het kadastraal minuutplan van omstreeks 1830. Het hooggelegen terrein in de proefputten 3 en 4 laat echter sporen van ontgrondingen zien. Deze zijn in elk geval ten dele het gevolg van de ruilverkavelingen in dit gebied van omstreeks 1985. Ook vonden er voor die tijd al zandwinningsplaats op deze terreinen. Daarmee zijn alle eventuele archeologische sporen sterk aangetast of verwoest.

Nader archeologisch onderzoek is voor beide onderzochte terreinen niet nodig.

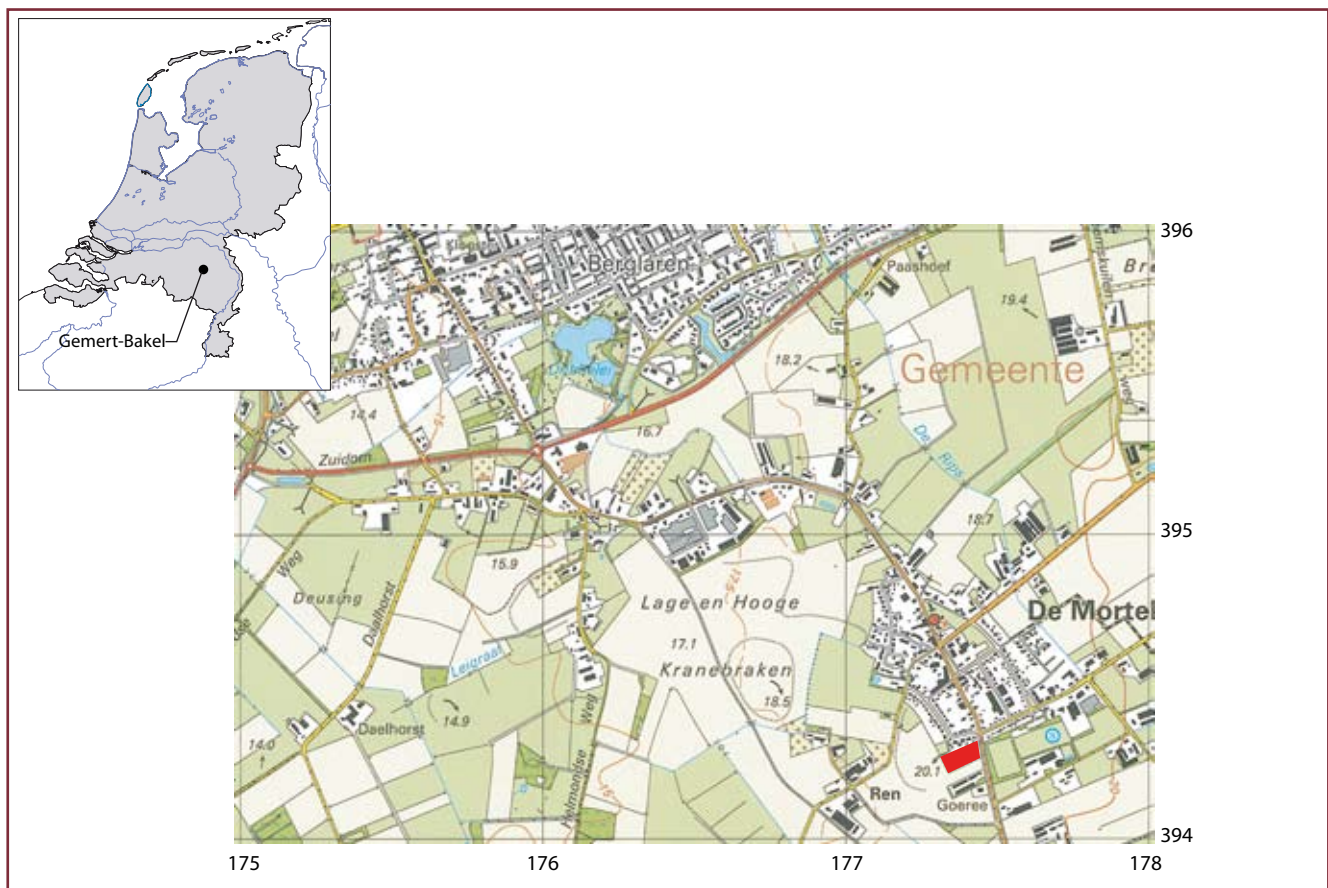
Deel 1 Mortel - de Vraant

1.1 Inleiding

Op het volkstuinencomplex de Vraant in De Mortel wil de gemeente Gemert-Bakel een achttal nieuwe huizen bouwen. De volkstuintjes die al ruim 20 jaar op deze locatie lagen, zijn verplaatst naar een ander, meer naar het noordwesten gelegen terrein. Op 16 januari 2006 om 8.00 uur is men begonnen met het opruimen van het terrein. Tuingereedschap, gaas, pvc-pijpen van kassen, weipalen en bonenstaken werden aan de kant gelegd om plaats te maken voor de proefput. Hier en der stonden nog spruitjes, boerenkool, prei en winterwortelen, die helaas door de bevroren grond niet geoogst konden worden. Zij werden door de graafmachine verwijderd. Daarna is een proefput aangelegd. De sporen in de proefput zijn op schaal 1:50 ingetekend.

Vanuit de gemeente Gemert-Bakel werd het onderzoek begeleid door stedenbouwkundige Kim Dekkers (verantwoordelijk voor monumenten en archeologie) en projectleider ruimtelijke ordening Casper Kalb.

Het doel van het proefonderzoek was vast te stellen of er zich relevante sporen of overblijfselen in de bodem bevonden die van belang zijn voor de kennisvorming van het (lokale) verleden. De eventuele sporen werden veiliggesteld door ze te registreren en te documenteren. Afhankelijk van de resultaten van het proefonderzoek is besloten of het van belang is om het terrein dat bebouwd gaat worden nader te onderzoeken op archeologische gegevens.

Afbeelding 1.1. Ligging van het opgravingssterrein binnen huidige topografie (schaal 1:25.000).
Het terrein is rood aangegeven.

1.2 Ligging opgravingsterrein

Het onderzoeksgebied Vraant ligt aan de zuidzijde van De Mortel, aan de Bakelseweg, tegenover het sportpark De Smagt, zuidelijk van de Rector de Vethstraat. Het terrein was tot nog toe in gebruik als moestuinencomplex. Het terrein is verkaveld in acht percelen voor toekomstige nieuwbouw. De centrumcoördinaten (RDN) van het terrein zijn volgens de topografische kaart: x=177,400, y=394,270 (afbeelding 1.1).

Het gebied ligt vrij hoog in het landschap en lijkt al eeuwenlang als akkergrond in gebruik te zijn geweest. Ongeveer 200 meter westelijker duikt het glooiende oppervlak naar beneden. Hier is het overgangsgebied tussen Centrale Slenk en Peelhorst, als gevolg van de Peelrandbreuk. Aardlagen zijn in dit gebied verstoord door breuken in de diepe ondergrond. De afwatering van het grondwater is in dit gebied verstoord omdat waterdoorlatende bodems en waterondoorlatende bodems tegen elkaar liggen. Het gevolg is dat grondwater omhoog kwelt. Hierdoor liggen op het hoge deel in het landschap wijstgronden: natte gebieden die lange tijd ongeschikt waren voor bewoning en akkers. Het maaiveld ligt op ongeveer 19,50 tot 20,10 m+NAP. Een kilome-

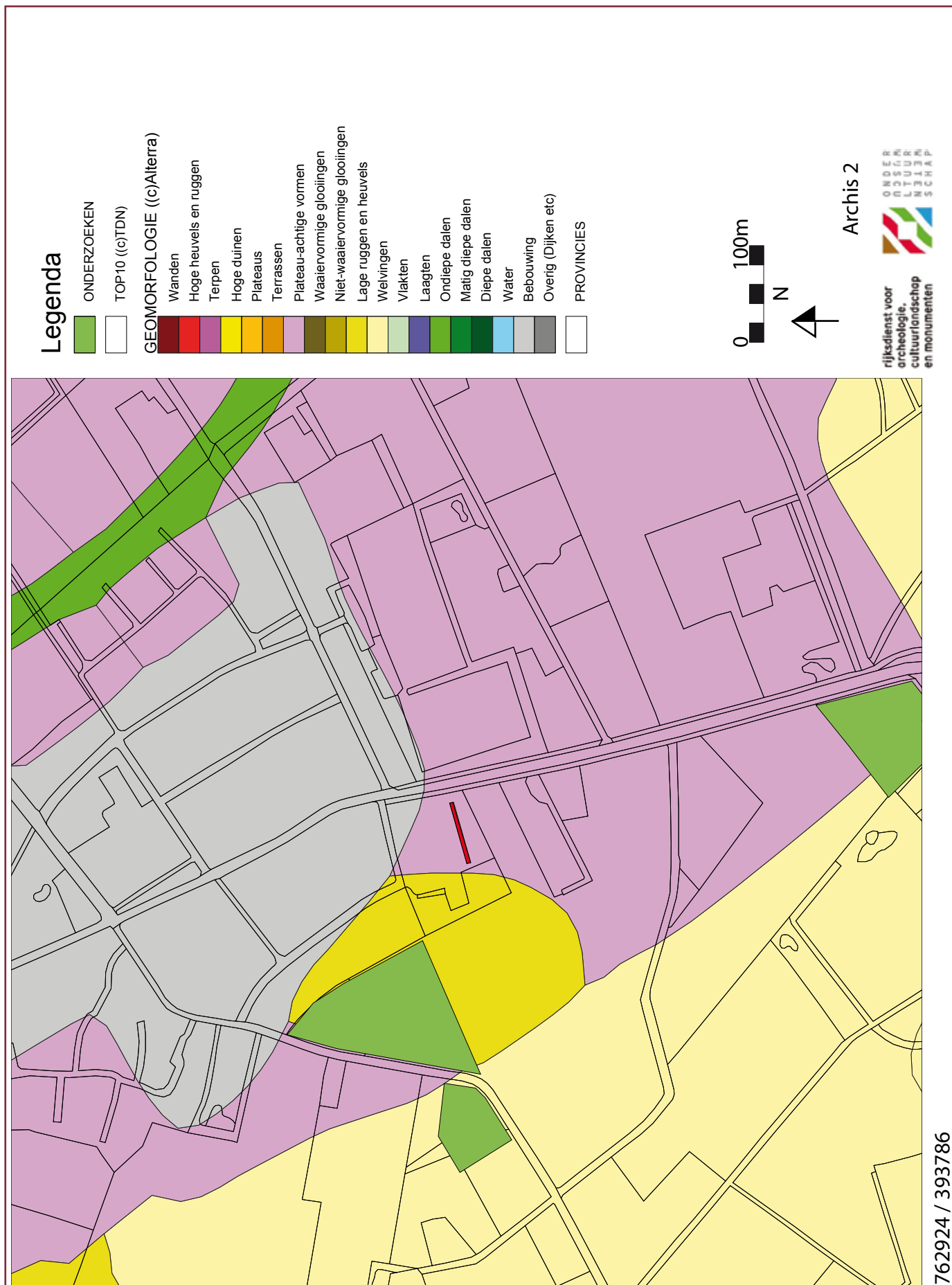
ter westelijk ligt het oppervlak al vier meter lager en 2,5 kilometer verder, bij het beekdal van de Snelle loop, ligt het oppervlak op 14,00 m+NAP. Een vijftal kilometers naar het oosten ligt het natuurreservaat de Stippelberg op een hoogte van circa 25,00 m+NAP.¹

De ondergrond van het onderzoeksgebied bestaat uit fijn zandig en lemig fijn zandig Pleistoceen dekzand (Nu3) op grovere Pleistocene rivierafzettingen. In de nabije omgeving (zuidelijk) is daarop in het Holoceen stuifzand afgezet.² Deze gronden zijn door humeuze esdekkpakketten afgesloten. Het esdek is ter plaatse behoorlijk dik, met een dikte variërend tussen circa 90 tot 120 centimeter. Daaronder ligt het oorspronkelijk gele dekzand dat door ijzerhoudend kwelwater roestbruinig is verkleurd. Dat hier kwel heeft plaatsgevonden is te zien aan vele donkerbruine, roestkleurige vlekken in het dekzand.

Het ontbreken van sporen van bewoning op deze relatief hooggelegen zandrug (afbeelding 1.2) is vermoedelijk het gevolg van deze wijstverschijnselen. Het gebied is kennelijk lange tijd te nat geweest voor bewoning.

1 Gegevens naar Topografische Atlas 1:25.000 Noord-Brabant 2005.

2 Bisschops 1973.

Afbeelding 1.2. Geomorfologische kaart uit ARCHIS 2. In rood is de proefsleuf aangegeven.

1.3 Historische gegevens

Het gebied is de afgelopen twintig jaar in gebruik geweest als volkstuintencomplex. Daarvoor was het eeuwenlang een akkergebied, 'de Ren' genoemd. De perceelsindeling is op het kadastraal minuutplan uit omstreeks 1830 herkenbaar (gemeente Gemert, sectie F, Hoogenaarle). De perceelsnummers op het kadastraal minuutplan zijn 117 tot 127 (afbeelding 1.3).

Afbeelding 1.3. Kadastraal minuutplan van omstreeks 1830. De percelen zijn als akker in gebruik. Gemeente Gemert-Bakel, sectie F Hoogenaarle (naar: www.DeWoonomgeving.nl).

Afbeelding 1.4. Kadastrale ligging van het opgravingsterrein. De twee meetpunten zijn aangegeven.

1.4 De opgraving

1.4.1 Methode

Het proefonderzoek is uitgevoerd door het Archeologisch Centrum Eindhoven, onder supervisie van gemeentelijk archeoloog Nico Arts. Het veldwerk werd uitgevoerd door Theo de Jong en Henk Goossens. Zij werden bijgestaan door Jos van Schijndel en Miranda van de Mortel, beide lid van de Heemkundekring de Kommanderij Gemert. De proefput werd aangelegd door graafmachinist Mark Groenen van de firma Geurts (Bakel). De meetpunten zijn volgens het Rijksdriehoeksnet (RDN) ingemeten door Arie van Lankveld, landmeter van de gemeente Gemert-Bakel.

De zes meter brede sleuf werd aangelegd tot op het geelbruine dekzand. De proefsleuf zou 100 meter lang worden, maar een coniferenhaag en paardenweiland aan de westzijde verhinderden dit. Uiteindelijk is de sleuf ongeveer 80 meter lang geworden. De sporen in de proefsleuf zijn op de gebruikelijke manier onderzocht. Op 25 januari zijn de proefputten dichtgeschoven door Firma Geurts te Bakel.

Tijdens het uitgraven van de proefput werd het duidelijk dat er bijzonder weinig vondsten in het esdek zaten. Er werd slechts één scherf van een recente bloempot (van een van de volkstuintjes) aangetroffen. Dit wijst op extensief gebruik van het terrein in het verleden.

De twee meetpunten zijn door de landmeter van de gemeente Gemert-Bakel ingemeten (afbeelding 1.4). De coördinaten volgens het Rijksdriehoeksnet (RDN) zijn: meetpunt 1: $x=177442,1830$, $y=394281,1400$, $z=18,80$ m+NAP en meetpunt 2: $x=177369,5180$, $y=394263,1620$, $z=19,03$ m+NAP.

1.4.2 Sporen en vondsten

Na ongeveer vijftwintig meter in de proefput (westelijke richting) komen grootschalig spitsporen te voorschijn, die tijdens het ontginnen van het terrein zijn ontstaan (afbeelding 1.5 en 1.6). In de spitsporen is het loodzand en het oorspronkelijke humeuze zand van de strooisellaag nog herkenbaar. De spitsporen zijn in banen zichtbaar en hebben een tweetal destijds bestaande bomen omzeild, op de plaats van het wortelstelsel (een grote ronde donkere verkleuring in het zand) houden de spitsporen op; ze liggen er wel gedeeltelijk overheen en omheen. Een scherf van steengoed, uit één van de spitsporen, dateert mogelijk de ontginning van dit terrein in de 15e eeuw.

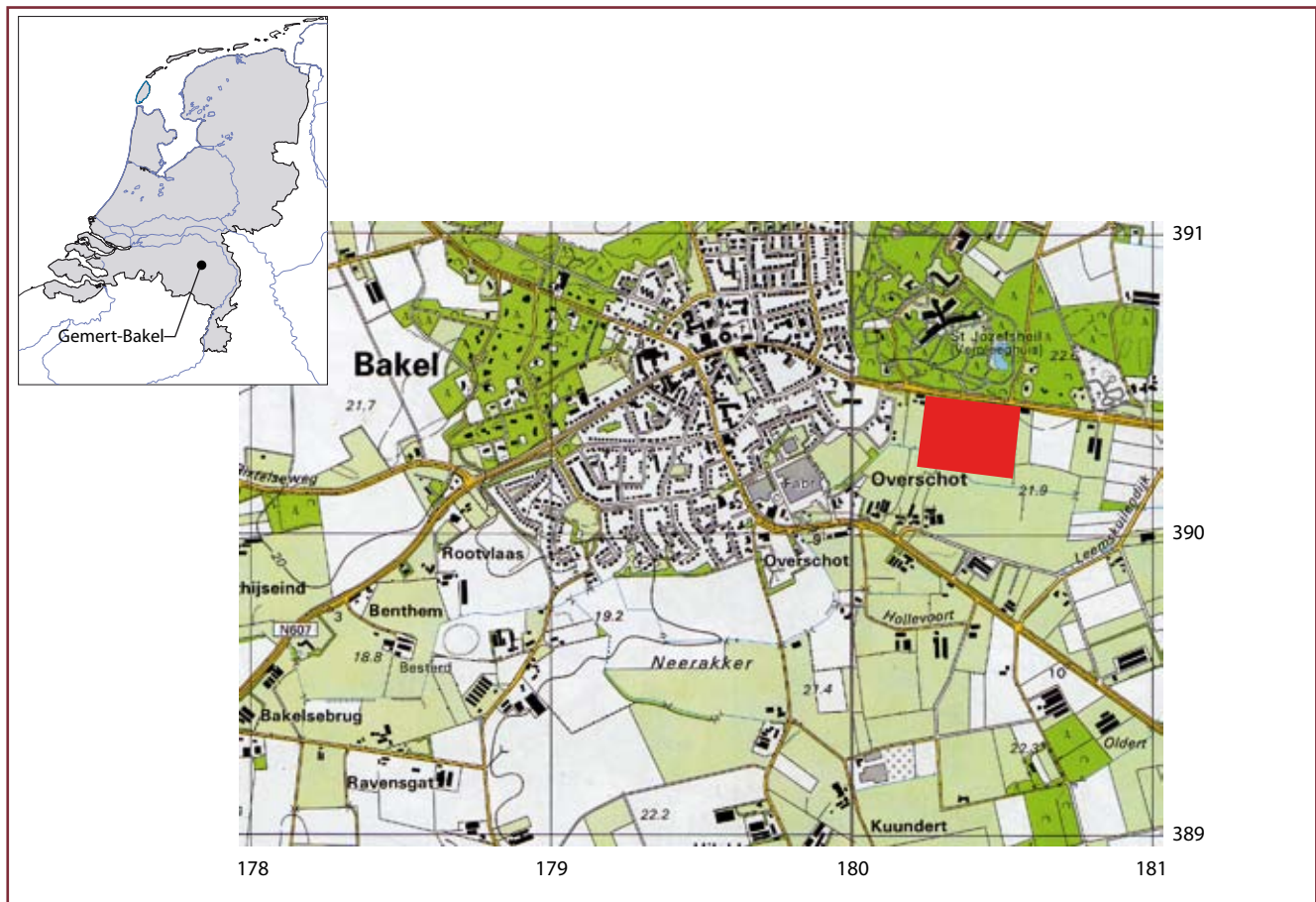
Afbeelding 1.5. Vlaktekening met de ontginningssporen.

Afbeelding 1.6. Foto van het opgravingsvlak met langgerekte donkere banen die ontstaan zijn tijdens het ontginnen van dit terrein in de late middeleeuwen (eind 15e, begin 16e eeuw). Foto Jos van Schijndel.

1.5 Conclusie en aanbeveling

Door de Peelrandbreuk zijn de bodemlagen in de ondergrond verstoord, het grondwater stroomt tegen waterdoorlaatbare lagen, waardoor het gedwongen omhoog kwelt. Hierdoor ontstaan in dit gebied naast de Peelrandbreuk natte wijstgronden. Het ontbreken van sporen van bewoning op deze relatief hooggelegen zandrug is vermoedelijk het gevolg van deze wijstverschijnselen. Het gebied is kennelijk lange tijd te nat geweest voor bewoning. Daarom is het advies om hier geen vervolgonderzoek uit te voeren.

Afbeelding 2.1. Ligging van het opgravingssterrein Soersel binnen de huidige topografie (schaal 1:25.000), het terrein is rood aangegeven.

Deel 2 Bakel - Soersel

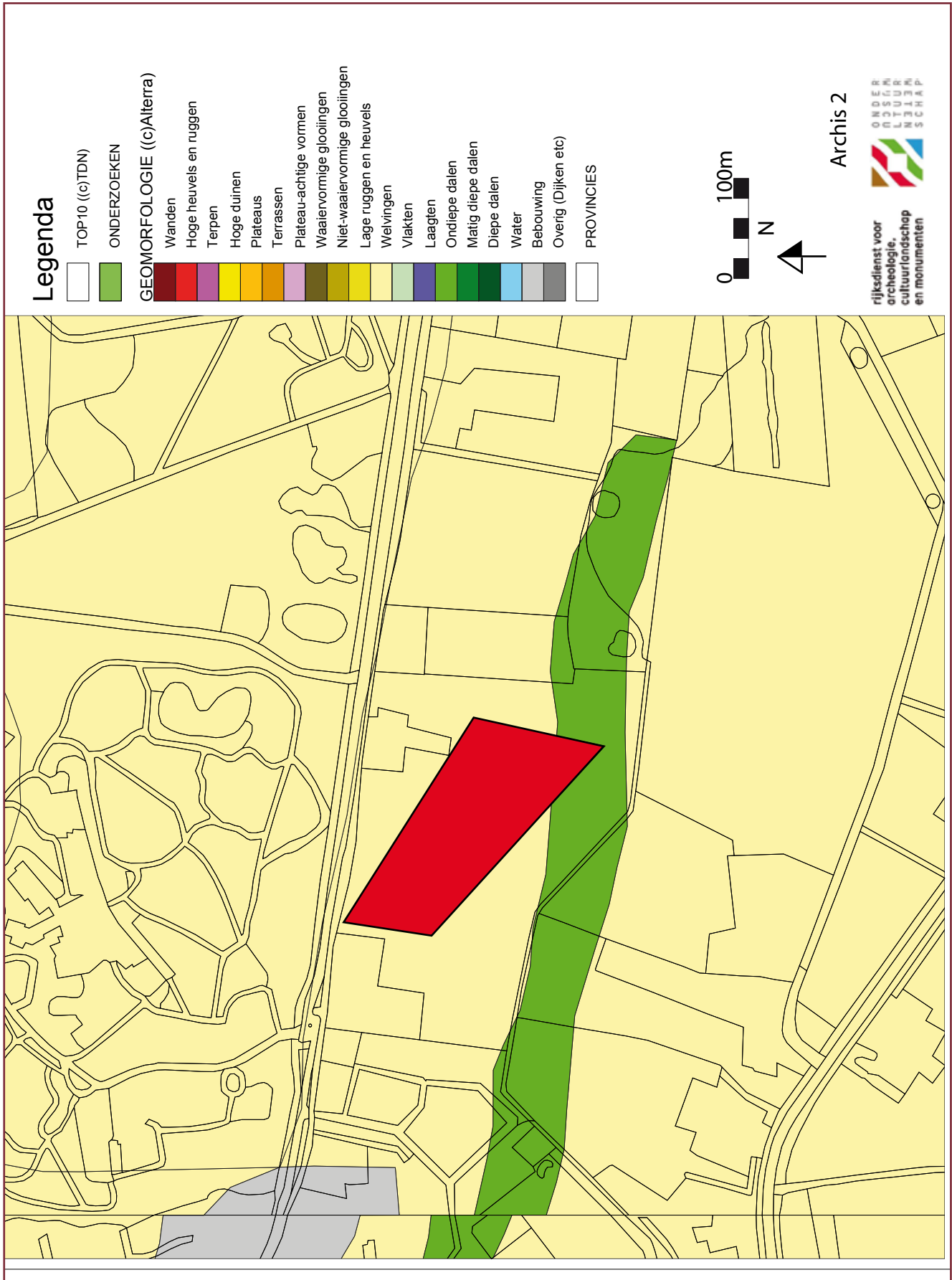
2.1 Inleiding

Uitbreidingsplan Soersel ligt ten oosten van de bebouwde kom van Bakel. Het gebied was ten tijde van de opgraving nog in gebruik als weiland en maïsakkers. De gemeente was van plan in het gebied op korte termijn ruim 100 kavels uit te geven voor nieuwe woningen.

Vanuit de gemeente Gemert-Bakel is het onderzoek begeleid door stedenbouwkundige Kim Dekkers (verantwoordelijk voor monumenten en archeologie). De huidige eigenaren W. van den Berk-Verbakel (Roessel 6, Bakel) en A. de Vocht (Roessel 4a, Bakel) stelden hun

terreinen bereidwillig voor het proefonderzoek ter beschikking.

Het doel van het proefonderzoek is het vaststellen of er relevante sporen of overblijfselen in de bodem zitten die van belang zijn voor de kennisvorming van het (lokale) verleden. De eventuele sporen worden veiliggesteld door ze te registreren en te documenteren. Afhankelijk van de resultaten van het proefonderzoek wordt besloten of het van belang is om het gehele terrein te onderzoeken op archeologische gegevens.

Afbeelding 2.2 Geomorfologische kaart uit ARCHIS 2. In rood is het plangebied aangegeven.

2.2 Ligging opgravingsterrein

Het terrein ligt ten zuiden van de straat Roessel, die Bakel met Milheeze verbindt. Ten noorden van het opgravingsterrein ligt het verpleeghuis St. Jozefsheil in een bosrijke omgeving, in een hooggelegen stuifzandgebied. Ten zuiden van het opgravingsterrein ligt het gehucht Overschot. Op het kadastraal minuutplan van omstreeks 1830 wordt het gebied aangeduid met Soersel.

Omdat het gebied relatief hoog ligt (afbeelding 2.2) is het mogelijk om bewoning uit het verleden aan te treffen: genoeg reden om een inventariserend veldonderzoek-proefsleuven

uit te voeren. Het gebied is ongeveer 4,3 hectare groot, de centrumcoördinaten (RDN) van het terrein zijn volgens de topografische kaart (1:25.000): $x=180,420$, $y=390,230$ (afbeelding 2.1). Het maaiveld ligt ter plaatse ongeveer op 21,90 m+NAP. Er zou een humeuze esdekpakket aanwezig zijn dat varieert tussen 65 centimeter en 90 centimeter. Het rust aan de noordzijde op grijsgeel fijn dekzand, aan de zuidzijde loopt het terrein snel af richting een afwateringssloot, waarlangs het Wim Vloetpad ligt. Het esdek ligt hier op een natte leemrijke bodem.

2.3 Historische gegevens

Vanouds³ wordt dit gebied Soersel genoemd, verwijzend naar de zure bodemgesteldheid die niet geschikt was om te akkeren. Dergelijke terreinen zijn meestal eeuwenlang in gebruik geweest als weiland, beemd of hooiland. Enkele honderden meters oostelijk ligt de Leemskuilendijk. Deze naam verraadt dat in deze omgeving vroeger leem werd gewonnen. De lokale leem werd gebruikt om vloeren te verharderen, vlechtwerk wanden aan te smeren en bakstenen te bakken. De Leemskuilendijk is ook aangegeven op het kadastraal minuutplan van omstreeks 1830. Ook staan er omstreeks 1830 al enkele boerderijen aan de weg tussen Bakel en Milheeze, vermoedelijk op dezelfde locatie als waar tegenwoordig nog de boerderijen van W. van den Berk en A. de Vocht staan (afbeelding 2.3). De percelen worden in 1830 geregistreerd onder nummers 261 tot en met 277.

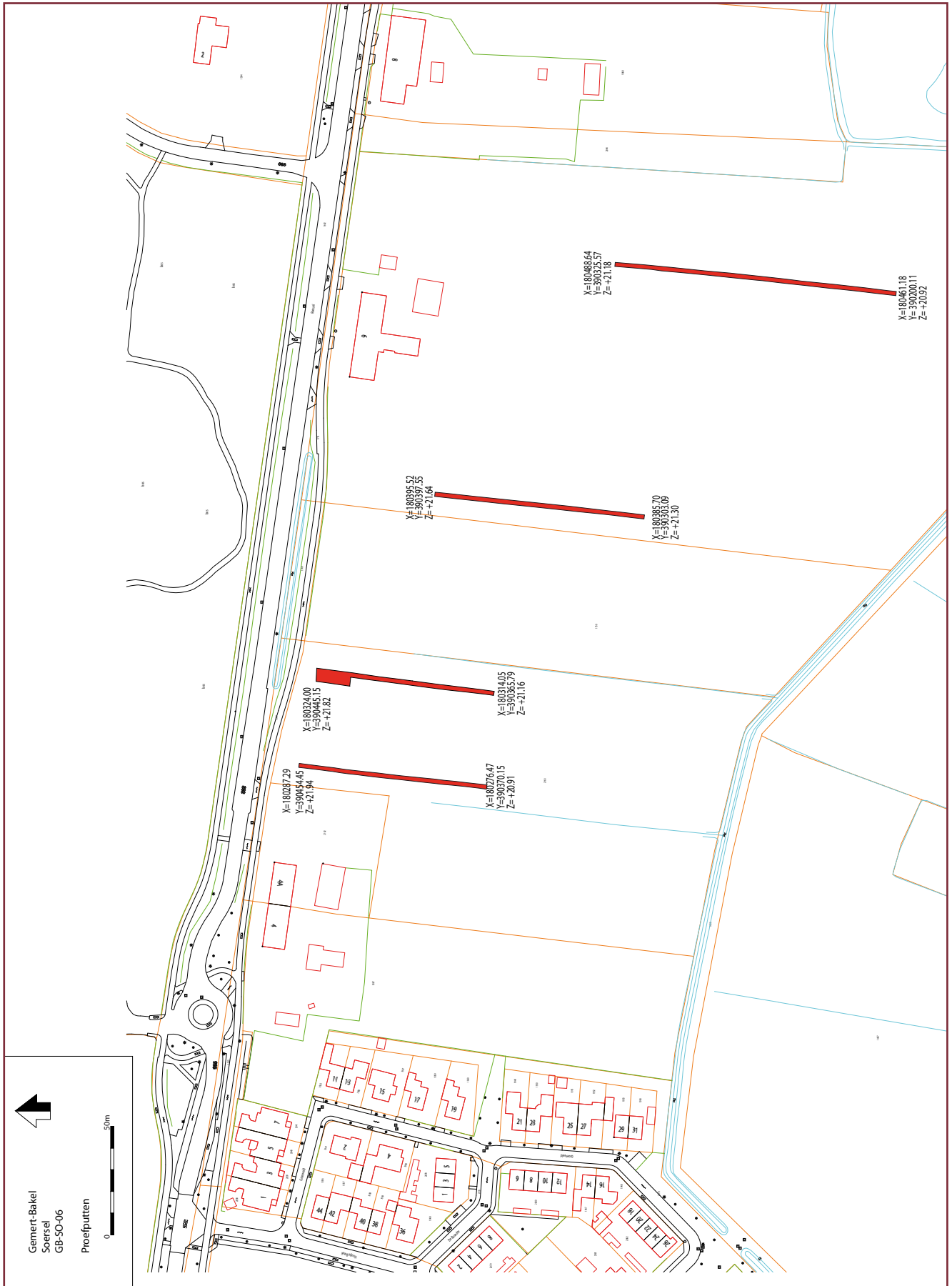

Afbeelding 2.3. Kadastraal minuutplan uit omstreeks 1830. De percelen zijn als akker en weilanden in gebruik. Gemeente Gemert-Bakel, sectie E d'Overschot.

Toen omstreeks 1985 het gebied naar aanleiding van de ruilverkaveling opnieuw werd ingedeeld is het perceel van A. de Vocht volgens zijn mededelingen groot-schalig ontgrond. Drie weken lang hebben loaders toen grond verschoven. Eerst werd de humeuze akkerlaag opzij geschoven en daarna werd het gele dekzand naar de lagere delen (tot 150 meter zuidelijk) verplaatst. De humeuze akkerlaag is daarna over de gehele akker uitgeschoven. Daarmee werden de laaggelegen natte delen opgehoogd en de onvruchtbare hogere delen met een dikkere vruchtbare laag bedekt. Dit grootschalig grondverzet heeft mogelijk alle eventuele sporen uit het verleden uitgewist. Ook de boerderij van dhr. W. van den Berk ligt zichtbaar op een verhoging, de weilanden rond zijn erf zijn ontgrond. Mogelijk zijn de gronden rond zijn erf eveneens afgeschoven. Tijdens de tweede wereldoorlog (1940-1945) is het stalgedeelte van de boerderij van dhr. W. van den Berk afgebrand als gevolg van een neergestort vliegtuig. Na de tweede wereldoorlog is het stalgedeelte volledig hersteld.⁴

3 Vanaf 1381 volgens Beijers en Van Bussel 1996, 252.

4 Mondelinge mededelingen Dhr. W. van den Berk en echtgenote 19 januari 2006.

Afbeelding 2.4. Kadastrale ligging van de proefsleuven. De meetpunten zijn aangegeven.

2.4 De opgraving

2.4.1 Methode

Het proefonderzoek is uitgevoerd door het Archeologisch Centrum Eindhoven, onder supervisie van gemeentelijk archeoloog Nico Arts. Het veldwerk werd uitgevoerd door Theo de Jong en Henk Goossens, bijgestaan door Jos van Schijndel en Miranda van de Mortel, beide lid van de Heemkundekring de Kommanderij Gemert. De proefputten zijn aangelegd door de firma Geurts (Bakel). Per proefput zijn twee meetpunten volgens het Rijksdriehoeksnet (RDN) ingemeten door Arie van Lankveld, landmeter van de gemeente Gemert-Bakel (afbeelding 2.4).

Het doel van het proefsleuvenonderzoek was het registreren en documenteren van alle archeologisch relevante gegevens in de bodem en het veiligstellen van archeologische materialen van de vindplaats.

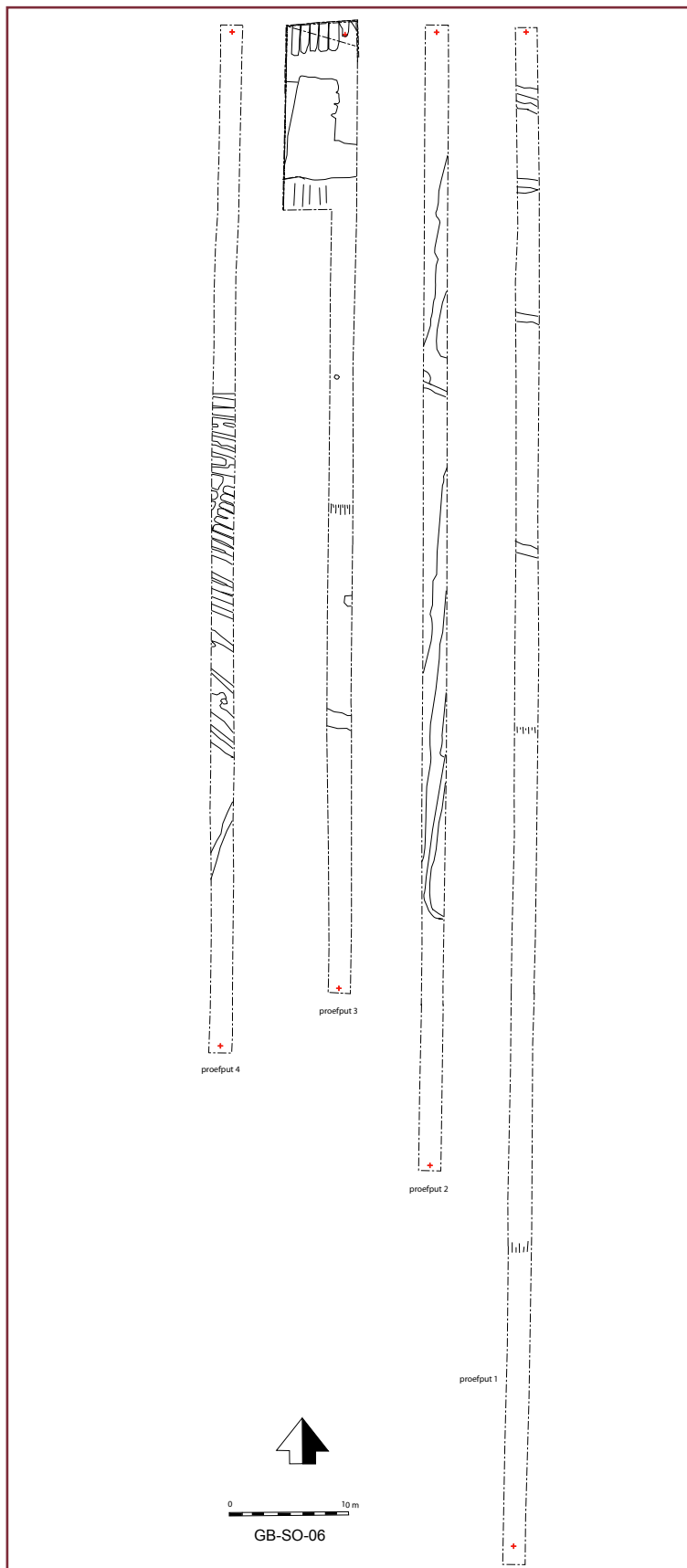
In eerste instantie werden de proefsleuven één bak breed, zijnde twee meter, aangelegd. Hierbij kwam de natuurlijke ondergrond (het archeologisch leesbare niveau) in het zicht en de eventuele verstoringen daarin. Enkele proefsleuven werden verbreed wanneer sporen zichtbaar waren of werden verwacht. De archeologische sporen werden ontsloten en gedocumenteerd. Hiermee is informatie veilig gesteld die van belang is voor de kennis van het verleden van Gemert. De sporen in de vier proefputten zijn op de gebruikelijke manier onderzocht. Ze zijn ingetekend (schaal 1:50), genummerd en beschreven (bijlage 2) en gefotografeerd. Op 25 januari zijn de proefputten dichtgeschoven door Firma Geurts te Bakel.

Meetpunten van de vier proefputten

meetpunt 1	x=180488,64	y=390325,57	z=21,18 m+NAP
meetpunt 2	x=180461,18	y=390200,11	z=20,92 m+NAP
meetpunt 3	x=180395,52	y=390397,55	z=21,64 m+NAP
meetpunt 4	x=180385,70	y=390303,09	z=21,30 m+NAP
meetpunt 5	x=180324,00	y=390445,15	z=21,82 m+NAP
meetpunt 6	x=180314,05	y=390365,79	z=21,16 m+NAP
meetpunt 7	x=180287,29	y=390454,45	z=21,94 m+NAP
meetpunt 8	x=180276,47	y=390370,15	z=20,91 m+NAP

2.4.2 Grondsporen

Op 19 januari 2006 werd een eerste proefput (afbeelding 2.4) aangelegd op een akker die in eigendom is van dhr W. van den Berk. Al snel bleek dat de bodem erg nat was. Op ongeveer 80 tot 100 centimeter beneden maaiveld bevond zich een vette leemrijke zandige bodem met donkere humeuze natuurlijke verkleuringen. Af en toe kwam een greppel tevoorschijn die de twee meter brede proefput doorsneed. Nadat de sleuf na ongeveer 130 meter geen veranderingen liet zien in de bodemopbouw, is besloten 100 meter westelijker een tweede proefput aan te leggen. Ook in deze proefput is de bodem hetzelfde, al snel dook de dekzandkop in zuidelijke richting naar beneden en kwam een natte leemrijke bodem tevoorschijn, met af en toe een perceelsgreppel of afwateringssloot. Toen de sleuf ongeveer 95 meter lang was uitgegraven zonder een dekzandkopje aan te snijden werd besloten op het grasveld van het perceel van A. de Vocht een derde proefput te graven. Deze proefput ligt dicht bij de straat (Roessel) en vermoedelijk dicht bij een dekzandkop (zie afbeelding 2.2, geomorfologische kaart). Bij het uitgraven van de werkput blijkt al snel dat er 40 tot 50 centimeter beneden het maaiveld een mooie dekzandkop ligt vlak bij de straat. Na ongeveer veertig meter dook deze kop naar beneden om opnieuw een leemrijke drassige bodem te vormen. Na ongeveer 80 meter is besloten hier te stoppen en parallel aan deze sleuf, 40 meter westelijker een nieuwe proefput te graven, te beginnen aan de straatzijde. Ook hier was in het begin een fraaie zandrug herkenbaar, maar wel met duidelijke sporen van ontgrondingen. Spitsporen van ontginningen en kuilen van ontgrondingen verstoren het zicht op de natuurlijke ondergrond. Na ongeveer 25 meter dook de dekzandkop naar beneden tot een leemrijke zandige natte bodem. Ook hier werden enkele dwarse of schuin in de lengterichting van de proefput gelegen ontginningsporen en afwateringssloten aangetroffen. Na 85 meter is gestopt met de aanleg van deze proefput.

Afbeelding 2.5. Vlaktekening van proefput 1, 2, 3 en 4. Het schaalstokje is 10 meter.

5 De ontgroning is van de ruilverkaveling van omstreeks 1985, volgens A. de Vocht.

In geen van de proefputten zijn sporen van bewoning aangetroffen. Daarom is besloten een van de proefputten (werkput 3) te verbreden tot 6 meter, mogelijk konden er dan wel bewoningssporen aangetroffen worden. Al snel blijkt dat ook hier bovenop de zandkop ontgrondingen, zandwinning en ontginningen alle eventuele vroegere sporen hebben verstoord. Na ongeveer 15 meter is besloten met de verbreding van de proefput te stoppen (afbeelding 2.4).

Concluderend kan gesteld worden dat het terrein in het verleden niet geschikt was voor bewoning. Ook zijn bij de aanleg van de proefputten geen vondsten uit de prehistorie, Romeinse tijd of vroege-volle middeleeuwen gedaan, die wijzen op bewoning ter plaatse. Daarnaast is een deel van het terrein verstoord door egalisering tijdens de ruilverkavelingen omstreeks 1985, waardoor eventuele bewoningssporen zijn vergraven.

2.4.3 Veldverkenningen

Tijdens het uitgraven van de proefputten is ook op de akker gezocht naar archeologische vondsten. Dit leverde ruim 220 vondsten op die dateren uit de periode vanaf 1350 tot heden (bijlage 3). Een tweetal pijpenkoppen dateert uit eind 17e of begin 18e eeuw (afbeelding 2.7 en 2.8). Eén pijpenkop heeft als zijmerk een gekroonde bril en aan de andere zijde de gekroonde letters IP. De andere pijpenkop heeft als zijmerk een gekroonde 18 met daarboven de letters I V A H. Deze tabakspijpjes zijn door Elly Bogers (Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland) gedetermineerd en gedateerd.

Er is slechts één oude vondst gedaan: het betreft een afslag van grijze vuursteen uit de steentijd. Uit de overige oppervlaktevondsten blijkt geen oude bewoning. De scherven zijn vermoedelijk met potstalmest vanaf boerenerven op het land verspreid.

Afbeelding 2.6. Foto van het opgravingsvlak van proefput 3 met ontgrondingsporen van ruilverkaveling. Foto Theo de Jong.

Afbeelding 2.7. Pijpenkop met afbeelding van gekroonde bril. Datering tussen 1710 en 1740.

Afbeelding 2.8. Keerzijde van dezelfde pijpenkop met de gekroonde letters I P. Datering tussen 1710 en 1740.

2.5 Conclusie en aanbeveling

Het terrein loopt richting het zuiden sterk af naar een beekje of waterloop, langs het Wim Vloetpad. Een groot deel van het terrein heeft een leemrijke ondergrond, die zorgt voor een natte en drassige akker. Het grondwater zit daardoor hoog, waardoor bewoning in het verleden onwaarschijnlijk is op deze plaats. Op het dekzandpakket dat in de noordelijke helft van proefsleuven 3 en 4 werd aangetroffen, kan wel bewoning verwacht worden. Dit gedeelte is echter ernstig verstoord door ontgrondingen, zandwinning en ontginningen, waardoor alle eventuele archeologische

sporen sterk aangetast of verwoest zijn. In geen van de proefsleuven zijn, tussen de ontgrondings- en zandwinningsporen of ontginningsporen, oudere sporen van bewoning aangetroffen (zoals paalkuilen, afvalkuilen of een waterput). Bij de aanleg van de proefputten zijn geen vondsten uit de prehistorie, Romeinse tijd of vroege-middeleeuwen gedaan, die wijzen op bewoning ter plaatse.

Het advies is ook hier om geen vervolgonderzoek uit te voeren.

Literatuur

ANWB, 2005: *Topografische Atlas van Noord-Brabant 1:25.000*. Den Haag.

Beijers, H. en G.-J. Van Bussel, 1996: *Van d'n Aabeemd tot de Zwijnspuit. Toponiemen in de cijnskring Helmond vóór 1500 in naamkundig en nederzettingshistorisch perspectief*. Helmond.

Bisschops, J.H., 1973: *Toelichtingen bij de Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Blad Eindhoven Oost (510)*. Rijks Geologische Dienst. Haarlem (inclusief geologische kaart, bijkaarten en profielen).

Caspers, Th., A. van der Leest en H. Stam, 2005: *Grote Historische topografische Atlas ± 1905 Noord Brabant schaal 1:25.000*. Tilburg.

STIBOKA (Stichting voor Bodemkartering), 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland kaartblad 51 Eindhoven West/Oost 1:50.000*. Wageningen/Rijswijk.

Bijlage 1 Afbeeldingenlijst

Afbeelding 1.1. Afbeelding 1.1. Ligging van het opgravingsterrein binnen huidige topografie (schaal 1:25.000). Het terrein is rood aangegeven.

Afbeelding 1.2. Geomorfologische kaart uit ARCHIS 2. In rood is de proefsleuf aangegeven.

Afbeelding 1.3. Kadastraal minuutplan uit omstreeks 1830. De percelen zijn als akker in gebruik. Gemeente Gemert-Bakel, sectie F Hoogenaarle (naar: www.DeWoonomgeving.nl).

Afbeelding 1.4. Kadastrale ligging van het opgravingsterrein. De twee meetpunten zijn aangegeven.

Afbeelding 1.5. Vlaktekening met de ontginningssporen.

Afbeelding 1.6. Foto van het opgravingsvlak met langgerekte donkere banen die ontstaan zijn tijdens het ontginnen van dit terrein in de late middeleeuwen (eind 15e, begin 16e eeuw). Foto Jos van Schijndel.

Afbeelding 2.1. Ligging van het opgravingsterrein Soersel binnen huidige topografie (schaal 1:25.000), het terrein is rood aangegeven.

Afbeelding 2.2. Geomorfologische kaart uit ARCHIS 2. In rood is het plangebied aangegeven.

Afbeelding 2.3. Kadastraal minuutplan uit omstreeks 1830. De percelen zijn als akker en weilanden in gebruik. Gemeente Gemert-Bakel, sectie E d'Overschot.

Afbeelding 2.4. Kadastrale ligging van de proefsleuven. De meetpunten zijn aangegeven.

Afbeelding 2.5. Vlaktekening van proefput 1, 2, 3 en 4. Het schaalstokje is 10 meter.

Afbeelding 2.6. Foto van het opgravingsvlak van proefput 3 met ontgrondingsssporen van ruilverkaveling. Foto Theo de Jong.

Afbeelding 2.7. Pijpenkop met afbeelding van gekroonde bril. Datering tussen 1710 en 1740.

Afbeelding 2.8. Keerzijde van dezelfde pijpenkop met de gekroonde letters I P. Datering tussen 1710 en 1740.

De Mortel - Vraant (GB-VR-06)

geen spoornummers uitgedeeld

Bakel - Soersel (GB-SO-06)

Proefput 1

Snr.	omschrijving	functie	coupe	tekening	dia	bijzonderheden
001	grijsbruin humeus	sloot	n	n	n	steengoed kan oorfragment
002	donkerbruin humeus	n	n	n		
003	donkerbruin humeus	n	n	n		

Proefput 2

Snr.	omschrijving	functie	coupe	tekening	dia	bijzonderheden
001	donkerbruin humeus	n	n	n		
002	donkerbruin humeus	n	n	n		
003	donkerbruin humeus	n	n	n		

Proefput 3

Snr.	omschrijving	functie	coupe	tekening	dia	bijzonderheden
001	donkerbruin humeus	n	n	n	20e eeuws	

Proefput 4

Snr.	omschrijving	functie	coupe	tekening	dia	bijzonderheden
001	vuurstenen afslag in dekzand	n	n	losse vondst		

Bijlage 3 Vondsteninventarislijst

Projectcode	GB-SO-06	GB-SO-06	GB-SO-06	GB-SO-06	GB-SO-06	GB-SO-06
Gemeente	Bakel	Bakel	Bakel	Bakel	Bakel	Bakel
Locatie	Soersel	Soersel	Soersel	Soersel	Soersel	Soersel
Werkput	0	1	1	3	4	1,2,3,4
Spoornummer	000	001	002	001	001	alle
Context	veldverk	aanleg		aanleg	dekzandtop	
Datering	lme-rec	16de-17de	16e-20e	16de-17de	meso/neo	Totaal
aardewerk	8	0	0	0	0	8
grijs gedraaid	3	0	0	0	0	3
roodbakkend	103	1	0	0	0	104
roodbakkend loodglazuur	8	0	0	0	0	8
roodbakkend slibglazuur	3	0	0	0	0	3
witbakkend	1	0	0	0	0	1
witbakkend met koperoxide	2	0	0	0	0	2
porselein	3	0	0	0	0	3
industrieel wit						
steengoed						
bijna	2	0	0	0	0	2
siegburg	1	0	0	0	0	1
echt	39	1	0	0	0	40
laat	12	0	0	0	0	12
overige						
pijpaarde kleipijp	13	0	0	0	0	13
glas						
glas	1	0	0	0	0	1
vensterglas	0	0	1	0	0	1
bouwkeramiek						
baksteen, straatsteen	1	0	0	0	0	1
dakpan	2	0	0	0	0	2
metaal						
ijzer	2	0	0	0	0	2
natuursteen						
prehistorisch vuursteen	1	0	0	0	1	2
graniet	1	0	0	0	0	1
kiezel, veldkei	9	0	0	0	0	9
leisteel	2	0	0	0	0	2
Totaal	217	2	1	0	1	221
	1 afslag meso/neo				afslag meso/neo	

Blad 1. GB-VR-06	Theo de Jong en Henk Goossens	vlaktekening en coupes proefput 1	16-01-2006
Blad 2. GB-SO-06	Theo de Jong en Henk Goossens	vlaktekening en coupes proefput 1 en 2	23-01-2006
Blad 3. GB-SO-06	Theo de Jong en Henk Goossens	vlaktekening en coupes proefput 3 en 4	23-01-2006

Bijlage 5 Medewerkerslijst

16 januari 2006	Theo de Jong (1/2d) en Henk Goossens (1/2d), Jos van Schijndel (1/2d) en Miranda van de Mortel (1/2d)
19 januari 2006	Theo de Jong (1/2d) en Henk Goossens (1/2d), Jos van Schijndel (1/2d) en Miranda van de Mortel (1/2d)
23 januari 2006	Theo de Jong (1/2d) en Henk Goossens (1/2d), Jos van Schijndel (vm)

Aantal dagen veldwerk:

Theo de Jong	3
Henk Goossens	3
Jos van Schijndel	2,5
Miranda van de Mortel	2

Verwerken vondsten, inventariseren en schrijven rapport, tekenen overzichtplattegrond:

20 februari-24 februari 2006, 16, 20 en 21 maart 2006, april en oktober 2008.

Archeologisch Centrum Eindhoven

